

Lausuntopyyntö selvityksestä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/1463/2025

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoanne selvityshenkilö Mika Pyykön selvityksestä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista. Myös kaikki muut halukkaat tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa.

Tausta

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso asetti kesäkuussa 2024 sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustuksia (STEA-avustuksia) koskevien linjausten valmistelun tueksi selvityshenkilön. Selvityshenkilöksi nimettiin yhteiskuntatieteiden maisteri Mika Pyykkö.

Selvityshenkilön tehtävänä oli

- laatia tiivis kuvaus niistä tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet nykyisen avustuskokonaisuuden ja avustusstrategioiden muotoutumiseen.
- määritellä ja arvioida, mitkä ovat ne ilmiöt ja kokonaisuudet, joiden osalta sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminnan avustamisella verovaroin on jatkossa realistisesti saavutettavissa eniten yhteiskunnallista hyötyä.
- laatia ehdotus siitä, millaiseksi yleishyödyllisen järjestötoiminnan suhde ja asema tulisi määritellä suhteessa julkiseen ja yksityiseen sosiaali- terveydenhuoltoon sekä laajemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
- tehdä ehdotus yleishyödyllisen toiminnan tavoiteasetannan raamista ja rakenteista, jotka mahdollistavat järjestöjen tuloksellisen ja vaikuttavan toiminnan sekä toisaalta tehokkaan verovarojen käytön.
- tuottaa arvio siitä, missä määrin avustustoiminnassa tällä hetkellä näkyy ja miten jatkossa tulisi painottaa järjestöjen ennakoivaa ja ehkäisevää toimintaa suhteessa korjaavaan toimintaan.
- laatia ehdotus arviointitavasta, jolla on mahdollista selvittää, onko avustettava järjestö kyennyt huomioimaan toiminnassaan toimintaympäristön ja kohderyhmän tarpeiden muutoksen.
- esittää, millaisin keinoin voitaisiin turvata järjestöjen resurssien kohdentuminen vaikuttavaan toimintaan hallinnon ja rakenteiden sijasta.
- tehdä ehdotus järjestöjen hallinnollisen taakan keventämisestä valtionavustustoiminnassa.
- laatia ehdotus muutosvaiheessa järjestöille mahdollistettavasta koulutuksesta tai muusta tuesta, joka toteutetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Selvityshenkilön ehdotus sisältää kaksi vaihtoehtoa. Vaihtoehdon A:n tarkoituksena on avustusjärjestelmän uudistaminen niin, että se luo lähtökohdat yleishyödyllisen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnan kehittämiseksi ja vaikutusten lisäämiselle tärkeänä osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuutta. Vaihtoehto B:n tarkoituksena on avustettavan toiminnan sopeuttaminen avustussumman pienenemiseen.

Molemmissa vaihtoehtoissa korostetaan vaikuttavuusperusteisuutta.

Selvityshenkilö on valmistellut ehdotuksensa itsenäisesti. Selvityshenkilön raportti ja siihen saatu

lausuntopalaute ovat pohjana sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksia koskevalle jatkovalmistelulle, joka tapahtuu virkatyönä STEA:ssa. Poliittiset linjaukset tullaan tekemään myöhemmin keväällä.

Pelastakaa Lasten lausunto:

1. Raportissa ehdotetaan avustustoiminnan uudistamista kahdella vaihtoehtoisella mallilla.

- A - Tasapainoista tulevaisuutta rakentamassa (raportin kappale 4.1.)
- B - Muutokseen sopeuttaminen (raportin kappale 4.2)
-

Kumpi malleista soveltuu mielestänne paremmin uudistuksen lähtökohdaksi?
Valinta:

A - Tasapainoinen tulevaisuus, perustelu:

B - Muutokseen sopeuttaminen, perustelu:

Ei kumpikaan yllä mainituista, perustelu:

Pelastakaa Lapset ei kannata kumpaakaan vaihtoehtoa avustustoiminnan uudistamiseksi. Järjestömme yhtyy SOSTE ry:n näkemykseen siitä, että vaihtoehtoja on vaikea vertailla raportin perusteella.

2. Selvityshenkilön raportissa esitetyssä Tasapainoinen tulevaisuus- avustusmallissa avustuksia kohdennettaisiin viidelle teema-alueelle, jotka liittyvät yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, joihin liittyvään toimintaan tulisi jatkossa kohdentaa STEA-avustuksia. Teemat liittyvät suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, kuten ikärakenteen muutokseen ja kansansairauksiin. Kappaleessa 4.1 esitetyt teemat ovat:

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen
- ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen
- mielenterveyden edistäminen
- yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen
- väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

Ovatko esitetyt teemat edustamasi organisaation näkökulmasta perusteltuja?

- Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä); Käytä kutakin vaihtoehtoa vain kerran seuraavissa kysymyksissä.

A) Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen

1. Tärkein

2. Toiseksi tärkein

3. Kolmanneksi tärkein

4. Neljänneksi tärkein

5. Vähiten tärkeä

- Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

B) ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen

1. Tärkein

Pelastakaa Lapset

2. Toiseksi tärkein
3. Kolmanneksi tärkein
4. Neljänneksi tärkein
5. Vähiten tärkeä

- Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

C) mielenterveyden edistäminen

1. Tärkein
2. Toiseksi tärkein
3. Kolmanneksi tärkein
4. Neljänneksi tärkein
5. Vähiten tärkeä

- Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

D) yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen

1. Tärkein
2. Toiseksi tärkein
3. Kolmanneksi tärkein
4. Neljänneksi tärkein
5. Vähiten tärkeä

- Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

E) Väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

1. Tärkein
2. Toiseksi tärkein
3. Kolmanneksi tärkein
4. Neljänneksi tärkein
5. Vähiten tärkeä

3. Selvityshenkilön raportissa on esitetty kappaleessa 4.1.3., että järjestöjen toiminnan alueellisia hyödyntämismahdollisuuksia voitaisiin lisätä ja hallinnollista taakkaa keventää siirtämällä hyvinvointialueiden järjestöavustukset STEAn hallinnoitavaksi? Kannatatteko ehdotusta järjestöavustusten siirtämisestä hyvinvointialueilta STEA-avustuksiksi?

Valinta:

Kyllä, perustelu (ei pakollinen)

Ei, perustelu (ei pakollinen)

Pelastakaa Lapset ei kannata ehdotusta.

Selvityshenkilö Pyykön raportin ehdotuksessa hyvinvointialueiden myöntämät avustukset, noin 15 miljoonaa, siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön budjettiin, ja edelleen STEA:n jaettavaksi. Hyvinvointialueilla on ajantasainen ja asiantunteva kosketus paikalliseen tilanteeseen ja asukkaiden avuntarpeisiin. Pelastakaa Lapset on huolissaan siitä, että rahoituksen siirtäminen STEA:lle voi johtaa paikallisen asiantuntemuksen sivuuttamiseen. Vaikuttavuuden kannalta on olennaista, että sama tahoo ymmärtää paikallisia erityistarpeita ja voi kohdentaa rahoitusta tarpeiden mukaisesti.

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset yhtyy Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan huoleen siitä, että rahoituksen siirron myötä paikalliset, vapaaehtoisuuteen perustuvat järjestöt voisivat jäädä jatkossa kokonaan ilman rahoitusta, koska ne eivät täytä STEA-rahoituksen kriteereitä, mutta täyttävät hyvinvointialueen kriteerit. Hyvinvointialueet avustavat myös muita, kuin sosiaali- ja terveysalan järjestöjä.

Pidämme myönteisenä, että väestön sairaus- ja hyvinvointitilanne huomioitaisiin alueellisesti, jolloin alueellisia erityispiirteitä ja -tilanteita voidaan ottaa huomioon. Sen sijaan väestöpohjaan perustuva kriteeri asettaisi eri hyvinvointialueiden asukkaat valtakunnallisesti eriarvoiseen asemaan. Pienilläkin hyvinvointialueilla tulisi voida tehdä vaikuttavaa työtä, ja siellä myös pienten, alueellisten toimijoiden työ voi olla ratkaisevan tärkeää.

Rahoituksen siirto on kuvattu selvityksessä hyvin pinnallisesti. Olisiko jatkossa mahdollista saada alueellista rahoitusta tilanteessa, jossa järjestöllä on esimerkiksi yleisavustus ja viisi toiminta-avustusta? Raportissa kuvataan optimistisesti, että siirron myötä hyvinvointialueiden järjestöavustusten yhteissumma olisi selkeästi suurempi, kuin niiden vuodelle 2024 myöntämät avustukset.

Rahoituksen siirtäminen STEA:lle voisi vaarantaa paikallisesti toimivien järjestöjen ja hyvinvointialueiden yhteistyön. Järjestöjen ja hyvinvointialueiden tulisi voida jatkossakin kehittää luontevasti paikallisia ratkaisuja ja hyödyntää verkostomaista toimintaa. On tärkeää, että tarvemääritystä tehtäisiin hyvinvointialueita ja paikallisia järjestöjä kuullen, mutta valtakunnallinen teemojen asettaminen voisi rajata mahdollisuuksia käyttää rahoitusta alueelle tarkoituksenmukaisella ja vaikuttavalla tavalla.

Selvityshenkilön raportissa mainitaan pääministeri Orpon hallituksen kannatettava tavoite keventää järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa koskevaa ylimääräistä sääntelyä ja hallintoa tehostamisen ja säästöjen aikaansaamiseksi. On kuitenkin selvää, että rahoituksen siirtäminen lisäisi hallinnollista taakkaa STEA:n osalta. Teemojen koordinointi vaatii myös resursseja.

4. Kappaleessa 4.1.1.6 selvityshenkilö on esittänyt tapoja, joilla teemoja olisi mahdollista työstää edelleen siten, että STEAlla on alkuvaiheessa merkittävä rooli. Miten mielestänne mahdolliset muut teemat tulisi määritellä?

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että raportin ehdotuksissa ensimmäisiksi teemoiksi on vahvasti esillä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointi. Katsomme kuitenkin, että valikoitujen teemojen kokonaisuus jää kapea-alaiseksi suhteessa sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöjen työn laaja-alaisuuteen ja lähtökohtiin. Ehdotetut teemat rajaisivat pois monia merkittäviä sosiaali- ja terveysalan toimijoita, kuten päihdetyöhön keskittyvät järjestöt.

Teemojen määrittelyssä tulisi ottaa arvokkaana tavoitteena mukaan perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistäminen eikä keskittyä lyhytjänteisesti esimerkiksi hallitusohjelman kirjausten toteuttamiseen. Määrittelytyössä olisi annettava tilaa kansalaisjärjestöjen ja hyvinvointialueiden asiantuntijuudelle eikä huomioiminen saa olla kosmeettista. Selvitys jättää myös avoimeksi, miten seuraavan kauden teemat valitaan, ja mitä tapahtuu aiemmille

teemoille. Vaikuttava järjestötoiminta vaatii pitkäjänteisyyttä eivätkä viiden vuoden välein vaihtuvat teemat välttämättä tue tätä tavoitetta.

Kansalaisjärjestöt¹ ovat jo määritelmällisesti kansallisista hallituksista riippumattomia toimijoita ja toteuttavat tiettyä yhteistä tavoitetta, arvoa tai asiaa. Teemojen ja/tai rahoituksen rajaaminen poliittisen päätöksenteon vaatimusten mukaisesti heikentäisi järjestöjen mahdollisuuksia toimia vapaasta kansalaistoiminnasta nousevien strategisten tavoitteidensa mukaisesti.

Viimeisimmässä kansalaisjärjestöstrategiassa (2023–2027) muistutetaan, että julkisen hallinnon on vältettävä kansalaisyhteiskunnan ohjaamista. Valtionavustuksia myönnettäessä on kunnioitettava järjestöjen toimijuutta, toimintaperiaatteita sekä toiminnan järjestämistä koskevaa päätösvaltaa.

On selvää, että avustustoimintaan liittyy jonkinlaista ohjausta, tilivelvollisuutta ja yhteiskunnallisesti jaettuja päämääriä, mutta teemapohjaisen työskentelyn olisi mahdollistettava järjestöjen asiantuntemukseensa perustuva tavoitteenasettelu. Teemojen on tärkeää joustaa riittävästi, jotta järjestöt voivat reagoida yhteiskunnallisiin muutoksiin, kriiseihin ja avuntarpeisiin. Kansalaisjärjestöt tekevät usein työtä, jota julkinen sektori ei kykene tekemään. Välitöntä reagointia vaativan kriisin kohdalla nopein apu tulee yleensä järjestöiltä. Näitä mahdollisuuksia tulee vaalia jatkossakin kestävä, demokraattisen yhteiskunnan ja kriisinsietokyvyn nimissä.

Kansalaisjärjestöillä on korvaamaton rooli suomalaisen yhteiskunnan kestävyuden ja kriisinsietokyvyn kannalta. Kun maassamme on tapahtunut jokin välitöntä reagointia vaativa kriisi, nopein apu on usein tullut juuri järjestöiltä.

Teemoihin perustuvan työskentelyn käynnistäminen vaatisi STEA:lta merkittäviä resursseja. Tavoitteet eivät toteudu, jos järjestöjä ja paikallisia toimijoita ei aidosti osallisteta työhön.

5. Muita huomioitane raportista

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua selvityshenkilö Mika Pyykön raportista koskien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksiä ja linjauksia.

Järjestöillä on monta merkittävää toisiinsa kytkeytyvää roolia avoimessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa. Ne tarjoavat akuuttia apua silloin, kun yhteiskuntaa tai yhteisöä kohtaa odottamaton tilanne, kriisi tai hätä. Tämän tuen antaminen vaatii järjestöille ominaista monialaista kykyä, valmiutta ja osaamista reagoida nopeasti kaikista haavoittavammassa asemassa olevien ihmisten ja ihmisryhmien tarpeisiin ja hätään. Tämän tuen antamisen edellytyksenä on myös yhteisöjä yhteen sitova vapaaehtoistyö, sen kehittäminen ja ylläpitäminen muuttuvassa yhteiskunnassa.

---

¹ [Kansalaisjärjestöstrategia 2023–2027: Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämisestä](#)

Lisäksi järjestöt havaitsevat herkemmin oman toimintansa ja työnsä kautta, mitä puutteita on esimerkiksi sosiaali- tai terveydenhuollon palvelusektorilla niin kunnissa, hyvinvointialueilla kuin valtakunnallisesti. Järjestöt tekevät siksi paljon merkittävää näitä puutteita korjaavaa kehittämistyötä, jonka tavoitteena on tarjota pysyvämpiä ja kestävämpiä ratkaisuja hyvinvointivaltion perustan vahvistamiseksi.

Järjestöillä on myös oman työnsä kautta mahdollisuus tuoda esille epäkohtia, joihin päättäjien on tarpeellista tarttua. Näitä ehdotuksia järjestöt välittävät vaikuttaessaan lainsäädäntöhankkeisiin ja toimintaohjelmiin. Kulloisellakin hallituksella, hyvinvointialueella ja kunnalla on velvollisuus kuulla kansalaistoimijoita ja ottaa niiden näkemykset huomioon vaikutusarvioinneissa ja budjettien laatimisessa. Järjestöjen kautta päättäjillä on paras mahdollisuus saada tietoa sellaisilta ihmisryhmiltä, kuten lapsilta, joita heidän on vaikea muuten tavoittaa. Osa järjestöjen merkittävää työtä ja osaamista on tukea kansalaisia, myös lapsia ja nuoria, välittämään tietoa epäkohdista ja ehdottamaan ratkaisuja.

Järjestöillä on itsearvoinen rooli kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamis- ja harrastusmahdollisuuksien edistämisessä. Kansalaisjärjestöstrategian (2023–2027) mukaan Suomessa on yli 108 000 rekisteröityä yhdistystä, joiden toimintaan osallistuu yli puolet kansasta. Järjestöjen rooli haluttuina, vapaaehtoisina osallistumismahdollisuuksina on säilytettävä. Ennaltaehkäisyn merkitystä korostetaan usein poliittisessa päätöksenteossa, mutta tavoite saattaa unohtua tehostamisen nimissä. Ennaltaehkäisy vaatii pitkäjänteistä, strategista työtä. Järjestötoiminta on vaarassa muuttua poukkoilevaksi, jos järjestöjen tehtäväksi tulee toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia.

Vapaaehtoistoiminnan laskennallinen arvo on 3,2 miljardia euroa ja sijoitetun euron on arvioitu tulevan kuusinkertaisena takaisin. Vapaaehtoista, arvopohjaista osallistumista ei voi myöskään ohjalla valtionavustusten ohjaamisella. Ihmisten intoa toimia ja verkostoitua yhteisen tavoitteen ympärillä ei saa laimentaa etäännyttämällä toimintaa etäältä johdetulla tavoitteenasettelulla.

Järjestöt ovat odottaneet raportin selventävän vuosien 2026–2027 leikkausten kohdentamista ja toteutusta. Järjestöille on jäätävä riittävästi aikaa sopeuttaa omaa toimintaansa uusiin linjauksiin. Varautumisen kannalta aikaikkuna on tiukka.

Raportissa esitetty uusi varallisuuskriteeristö vaikuttaisi merkittävästi myönnettäviin avustuksiin. Kansalaisten osallistumisinnolla ja vapaaehtoisella työpanoksella pitkän ajan kuluessa kartutettu varallisuus ei saisi heikentää järjestöjen mahdollisuutta saada avustuksia. Järjestöjen varallisuus on usein kiinteää omaisuutta, joka ei useinkaan ole helposti realisoitavissa. Toimintaa ei voi kestävästi rahoittaa esimerkiksi toimitiloja myymällä. Se ei tukisi pitkäjänteistä toimintaa. Pelastakaa Lapset ei kannata esitetyn varallisuuskriteeristön käyttöön ottamista.

Raportissa ehdotetaan myös varainhankinnan tuottojen huomioimista varallisuuden arvioinnissa vuoden viiveellä. Esimerkiksi lahjoitustuotot ovat kuitenkin usein sidottuja tiettyihin käyttötarkoituksiin, eikä niillä voida suoraan korvata väheneviä valtionavustuksia. Vastuullinen Lahjoittaminen ry on avannut lausunnossaan hyvin erilaisia varainhankinnan tuottojen käytön rajoitteita. Esitys on ongelmallinen myös järjestöjen pitkäaikaisen toiminnan ja talouden suunnittelun kannalta. Malli vaikuttaisi vastoin pääministeri Orpon hallituksen

tavoitetta vahvistaa järjestöjen omaa varainhankintaa. Pelastakaa Lasten näkemys on, että varainhankinnan tuottojen ei tulisi vaikuttaa avustuspäätöksiin avustusta vähentävästi.

Järjestöjen näkökulmasta tehokkainta olisi yleisavustusten painottaminen hankeavustusten sijaan. Selvityshenkilö Pyykön ehdotuksessa myönteistä on, että yleis- (Ay) ja kohdennettu yleisavustus (Ak) myönnettäisiin jatkossa kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Epäselvää kuitenkin on, voisiko tämä tarkoittaa korkeintaan kahta kolmen vuoden kautta. Kuuden vuoden teemakausi voisi tehdä toiminnan suunnittelusta liian ylhäältä ohjattua ja järjestön strategisen toiminnan kannalta epä johdonmukaista.

Tuloksellisuus- ja vuosiseurantojen harventaminen kahteen vuoteen olisi järjestöjen kannalta tervetullutta raportointityön keventämistä.

Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että avustustoiminnan tulevaisuudesta käytäisiin perusteellista keskustelua sekä kansalaisyhteiskunnan parissa että parlamentaarisesti päättäjien kesken. Kauaskantoiset, kansalaisjärjestökentän perusteita ravistelevat muutokset eivät voi perustua vain yhden hallituskauden ja yhden hallituskokoonpanon näkökulmasta tehtyihin päätöksiin. Kansalaisyhteiskunnan tilan kaventuminen on huolestuttava kehityssuunta, josta olemme nähneet ikäviä esimerkkejä jo Euroopassakin.

Lisätietoja:

Veli Liikanen

Yhteiskuntasuhdejohtaja

veli.liikanen@pelastakaalapse.fi

Sonja Kekkonen

Vaikuttamistyön suunnittelija

sonja.kekkonen@pelastakaalapset.fi

Pelastakaa Lapset